

ԾԽԱՌՈՏԻ ՀԱՍՈՒՆԱՆԱԼԸ, ԲԵՐՔԱՀԱՎԱՔԸ, ՏԱՄԿԱՑՈՒՄՆ ՈՒ ԶՈՐԱՑՈՒՄԸ.

Ծխախոտագործական մեր շրջանների սոց. տնտեսությունները բերքահավաքի համար մղվող պայքարում լայնորեն պիտի հաշվի առնեն անցյալ տարվա դասերը, յերբ ծխախոտի բերքի նշանակալից մասը դաշտերում կորստի մատնվեց՝ ագրոկանոնների հիմնական պահանջները թերակատարելու հետևանքով: Այս տարի կոլխոզների աշխատանքներում բեկում պիտի կատարվի. բերքահավաքի ամբողջ կամպանիան պիտի կազմակերպել այնպես, վոր դաշտում առանց քաղելու չմնա ծխախոտի և վնչ մի տերեվ: Դրա համար բերքահավաքի ամբողջ ժամանակաշրջանում պիտի ծավալել իսկական բայլչեվիկյան տեմպեր, վորովհետև ծխախոտի մշակման գործում բերքահավաքը հանդիսանում է ամենապատասխանատու մոմենտը: Յուրաժամանակ կատարված բերքահավաքը և հետագա կանոնավոր վերամշակումը, վերջին հաշվով, կանխորոշում են ծխախոտի բերքի վորակական և քանակական յեղանքի ստացումը:

ԾԽԱՌՈՏԻ ՏԵՐԵՎԻ ՀԱՍՈՒՆԱՑՈՒՄԸ.

Խնչպես բուսական յուրաքանչյուր որգանիզմ, ծխախոտի տերեվը նույնպես հասնում է իր ամենաբարձր զարգացման և հետո սկսում է մեռնել (չորանալ): Տերեվի չորանալու սկսելու մոմենտը կոչվում է նրա «բուսանիքական հասունություն», վորից անհրաժեշտ է զանազանել տերեվի «տեխնիկական հասունությունը», վորն առաջինից տեղի յե ունենում մի քիչ շուտ: Տեխնիկական հասունության շրջանում ել պիտի քաղել տերեվները: Տեխնիկական հասունությունը զուգադիպում է ծխախոտի տերեվի ամենամեծ զարգացման և նրա ներքին հատկություններին:

Այդ վորոշվում է հետեվյալ նշաններով. տերեվներ-

633.
50-60 պր

ըր ծածկվում են կպղուն փառով. նրանց տերեվների գույնն ավելի գունատ են. յերեվում է դեղնություն (կուտակվում է կրախմալ), վորն սկսում է տերեվի կոթունից ու յեզրերից և տարածվում է ամբողջ տերեվի վրա կամ հավասարապես (թույլ տերեվների մոտ) կամ առանձին գծերով (խիտ հյուսվածքներով տերեվների մոտ):

Տերեվը ծովում է դեպի ցած, տերեվները դառնում են փխրուն, իսկ նրա կոթունը բնորոշ ճրճրթոցով հեշտություն պոկվում է ցողունից:

Տերեվների լրիվ դեղնությունն արդեն գերահասունության նշան է: Գերհասունացած ծխախոտի բերքը կորցնում է թե վորակը և թե քանակը. նա տալիս է մի քիչ պակաս բերք. փշրվում է վերամշակման ժամանակ: Ծխելիս թունդ է և, ընդհանրապես, մի քիչ վատ է ստացվում: Թերահաս ծխախոտը հավաքելիս ծխախոտագործը կորցնում է թե վորակապես և թե քանակապես: Այսպիսի ծխախոտը չի ունենում մաքուր, լավ գույն, ավելի թեթեվաքաշ է, ծխելու արժանիքների տեսակետից՝ շատ ավելի վատ:

Դրա համար ել ծխախոտն իր բնական բոլոր հատկությունները կարող է ստանալ այն դեպքում միայն, յերբ նա կհավաքվի իր իսկական հասունության ժամանակ:

Ծխախոտը շիթիլ անելուց հետո, միջին հաշվով առաջին քաղերը հասնում է 40—50 որվա ընթացքում:

Սոնավ, ցածրադիր և հարուստ հողերում հասունությունը դանդաղում է, իսկ թեթեվ, տաք հողերում ծխախոտը շուտ է հասունանում:

ԾԽԱՌՈՏԻ ԲԵՐՔԱՀԱՎԱՔԸ.

Նախ սկսում են հասունանալ ծխախոտի ցողունի ներքևի տերեվները և աստիճանաբար նաև վերինները, վորի հետևանքով բերքահավաքը կատարվում վնչ թե միանգամից, այլ մի քանի անգամ: Հայաստանում մշակվող ծխախոտը հավաքվում է 5—6 անգամ, կամ 5 քաղով: Ծխախոտի տերեվների հավաքումը կամ կոտրումը տեղի յե ունենում այն ժամանակ, յերբ ծխախոտը թառամած չէ: Որվա շոգ ժամերին ծխախոտն իսկապես թառամած է լինում, իսկ այդ վիճակում նա կպղուն է և թելին անցնե-

լու շեմքում տաքանում, վորը դժվարացնում է թելին անցնելը և հետագայում լավ վորակ չի ունենում: Դրա համար ել որվա շոգ ժամերին, չպիտի քաղել: Քաղելու ամենալավ ժամանակը՝ իրիկնադեմն է, վորովհետև որվա ընթացքում ծխախոտի տերևները մեջ կուտակվում են զանազան նյութեր, վորոնք պայմանավորում են նրա լավ հասկումը, իսկ գիշերվա ընթացքում այդ նյութերը ծախսվում են: Ծխախոտի տերևները հավաքում են առավոտյան և յերեկոյան և վոչ յերբեք շոգ ժամերին: Տերևները հավաքում են, յերբ ցող չկա, կամ յերբ նա վերանցած է, վորովհետև ցողով հավաքած ծխախոտն իր մեջ պարունակում է մինչև 20 տոկոս ջուր: Իսկ այդպիսի ծխախոտը տամկելու և չորացնելու ժամանակ փչանում է: Յեթե ծխախոտի հասունությունը զուգադիպում է անձրևվային ժամանակաշրջանի, ապա տերևները հագնում են խոնավությամբ և հասունությունը շարունակվել է սկսում: Դրա հետևանքով բերքահավաքը ձգձգվում է: Այսպիսի դեպքերում անհրաժեշտ է ոգտվել անձրևների ժամանակավոր դադարից և քաղել բոլոր հասունացած տերևները: Ընդհանրապես, վաղահասության վրա ազդում են հողն ու յեղանակը: Աղքատ հողերում աճող բույսերի տերևներն արեւոտ յեղանակին արագ են հասունանում:

Յուրա և ամպամած որերին հասունությունը դանդաղում է: Մի քաղից մյուսը տեւում է 5—10 որ, նայած տերեւների շարքին, ծխախոտի տեսակին, հողին և տրված ջրի քանակին: Յածի տերևներն ալելի շուտ են հասունանում, վերիններն ընդհակառակը՝ ալելի դանդաղ:

ՔԱՂԵԼՈՒ ՁԵՎԸ.— Յուրաքանչյուր քաղող վերցնում է ծխախոտի յերկու շարք և նրանց միջով առաջ անցնելով յերկու ձեռքով, հերթով մեկ մի շարքից, մեկ մյուս շարքից քաղում է հասունացած տերևները: Քաղելիս բթամատով և ցուցամատով վերեւից բռնում են տերևի կոթից և ծռելով այն ցած և մի կողմի վրա՝ կոտրում է: Այսպիսով, աջ և ձախ ձեռքով յուրաքանչյուր բույսից կտրելով վորոշ քանակությամբ տերև (վորը յուրաքանչյուր քաղի և տեսակի համար լինում է առանձին), քաղողը նրանց հենց տեղում դարսում է շարքերով և շարունակում է քաղելը: Վերջացնելով իր

յերկու շարքը, քաղողը հավաքում է բոլոր տերևները և կանոնավոր կերպով կոթերը մի կողմի արած, շարքերից դուրս է բերվում և դնում ճանապարհի վրա, վորտեղից և ծխախոտի տերևները փոխադրում են չորանոց: Ծխախոտը տեղափոխում են սայլերով, ֆուրգոններով և այլն, վորոնց վրա զամբյուղներով շարում են քաղած ծխախոտը:

Զամբյուղների մեջ ծխախոտը շարում են շրջանաձև, կոթերը դեպի զամբյուղների պատերը: Ծխախոտը տեղափոխում են նաև ուղղակի սայլերի վրա դարսելով, նախորդ սայլերի վրա փռելով բրեզենտ կամ ռազոժա:

Վերեւից նույնպես ծածկում են ռազոժայով: Դեպի չորանոցները տեղափոխությունը կատարվում է անմիջապես: Ծխախոտն իր հետագա մշակման վայրը բերվելով, զամբյուղից կամ սայլից զգուշությամբ դատարկում են և չորացնում՝ հատակի վրա տերևների յերեսները դեպի վեր, փոքրիկ կույտեր կազմում:

ԾԽԱԽՈՏԸ ԹԵԼԻՆ ՇԱՐԵԼԸ.

Չորանոց տեղափոխած ծխախոտը մետաղյա հասուկ ասեղների ոգնությամբ (վորոնց յերկարությունը մոտ կես մետր է, իսկ լայնությունը 1 սանտ.) թելին են անցնում: Ասեղը թելում են ախքան յերկար, վորքան տվյալ անտեսության ունեցած չորացնող շրջանակների կամ վազոնների յերկարությունն է: Թելին շարելիս, տերևները կոթի մասում, վերջից մոտ քառորդ վերջով հեռավորության վրա յե ծակվում և բոլոր տերևները շարվում են յերեսի կողմից ախպես, վոր յուրաքանչյուր հետևյալ տերևն իր յերեսի կողմով ընկնում է շարված հետևյալ տերեւի վրա, և բոլոր տերևները յերեսի կողմից շարվում են մի ուղղությամբ:

Վորպեսզի ծխախոտի չորացումն անցնի կանոնավոր, տերևները թելին անցնում են վոչ շատ խիտ և վոչ շատ նոսր: Յեթե քաղը կատարված է անձրեւից հետո, ապա նոսր պիտի շարել, ըստ վորում ցածրի տերևները խիտ, իսկ վերինները՝ ընդհակառակը մի քիչ նոսր: Թելին անցնելիս անհրաժեշտ է ընտրել միատեսակ հասունության տերևներ, վորպեսզի հետագայում տամկացումը նորմալ ընթանա:

ԾԻԱԽՈՏԻ ԶՈՐԱՑՆԵԼԸ.

Ծխախոտի քաղած ու թելին անցրած տերեր, նախ-
քան արդյունաբերական տեսք ընդունելը, համապատասխան
մշակութեան պիտի յենթարկվի, ուր առաջին մոմենտը չո-
րացնելն է: Զորացնելու պրոցեսի բարդութիւնը կայանում
է վնչ միայն տերեւներից խոնավութիւնը հեռացնելու մեջ:
Քաղած տերեր հանդիսանում են բույսի որգանը, վորի
մեջ տեղի յե ունենում մի շարք կենսական պրոցեսներ,
մասնավորապէս մի քանի բարդ նյութեր քայքայվելով՝ ավե-
լի պարզերի յեն վերածվում, վորի հետեւանքով տերեւի
վորակը բարձրանում է: Արտաքին այս փոփոխութիւններն
արտահայտվում են տերեւի դեղին գույն ստանալով:

Զորացման առաջին շրջանը—ծխախոտի տամկացումը,
հանդիսանում է ծխախոտի տերեւների դեղին գույն ստա-
նալը և նրա ծխելու հատկութիւնների բարձրանալը: Այս-
պիսով, տամկացումը հանդիսանում է ծխախոտի չորացնե-
լու պրոցեսի կարեւորագույն մասը: Նրանից է կախված
ծխախոտի հատկութիւնը, վորը նա կարող է ստանալ իր
բնական հատկութիւնների շնորհիւ: Տամկացման ժամա-
նակ անհրաժեշտ է ուշադիր լինել, վորպեսզի տերերը չա-
փագանց արագ չկորցնի իր մեջ պարունակած խոնավու-
թիւնը, վորովհետեւ այդ դեպքում տերերը մեռնում են և
բարդ նյութերի քայքայման պրոցեսը լիովին չի կատար-
վում, վորի հետեւանքով տերերը չորանոցից դուրս է գալիս
կանաչ ու ցածրավորակ: Տամկացման ժամանակ ավելորդ
խոնավութիւնը նույնպէս ծխախոտի վրա վատ է անդրա-
դառնում, վորովհետեւ այդ դեպքում տերերը հեշտութեամբ
փթում են: Սրանից հետեւում է, վոր տամկացման ժամա-
նակ մեծ ուշադրութեամբ պետք է հետեւել տերեւների խո-
նավութեան կորցնելուն: Անհրաժեշտ է տերեւներից խոնա-
վութիւնը հեռացնել աստիճանաբար, միևնույն ժամանակ
չթույլ տալով, վոր նրա մեջ ավելորդ խոնավութիւն մնա:

Տամկացման պրոցեսը վերջանում է ծխախոտի տերեւի
դեղնագույն դառնալով, վորից հետո ստացված դեղին գույնը
վերջնականապէս պիտի ապահովել տերեւի միջից հեռացնե-
լով մնացած ամբողջ խոնավութիւնը, բայց արդէն սեփա-
կան չորանալու պրոցեսում:

Տամկացման ամենատարածված յեղանակները հետեւ-
յալներն են՝

ՏԱՄԿԱՑՈՒՄ ԹԵԼԻ ՎՐԱ.—Թելին անցրած տերեւները
դարձվում են կրկնակի և չորանոցի հատակին իրար վրա
շարվում վերջավորութիւններով դեպի ցած, իսկ կոթով դե-
պի վեր: Զորանոցի հատակին նախորոք ծղոտից ցամքար է
փռվում: Գերազանելի յե՝ հացահատիկի ծղոտ: Այս ձևով ծր-
խախոտն յենթարկվում է տամկացման: Ժամանակ առ ժա-
մանակ, յերբ ծխախոտը սկսում է տաքանալ, շարանները
պիտի հովացնել,—նրանց մյուս կողմի վրա շուռ տալով:
Այսպիսի յեղանակով տամկացնելու դեպքում, անհրաժեշտ է
ծխախոտին առանձին ուշադրութեամբ հետեւել, թույլ չտա-
լով, վոր նա այրվի:

Յեթե ծխախոտը բաց-վարդագույն է դառնում Ռեմյուրի
30⁰ և ավելի ջերմաստիճանում, ապա անհրաժեշտ է այն
վերադարձել, վորից նա կհովանա: Լավ տաք յեղանակին, ծր-
խախոտը, նայած տերեւների հատկութեան, տամկանում է
1—2 օրում: Թույլ ծխախոտն ավելի շուտ է տամկանում,
իսկ թանձրն ավելի քիչ, հյութալին յերկար ժամանակ է
պահանջում:

ՏԱՄԿԱՑՈՒՄ ԾՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ.—Այս դեպքում
թելին անցրած ծխախոտը կախում են շրջանակների վրա և
ապա տաքանալու համար 1—2 ժամ արեւին է արվում: Դը-
րանից հետո ծխախոտը շարաններով ներս է տարվում, վոր-
տեղ ծխախոտները միմիջանց ավելի յեն մոտեցվում և այս
ձևով թողնում են այնքան ժամանակ, մինչև վոր ծխախոտը
կստանա ցանկալի դեղին գույնը:

Տամկացում պիտի կատարվի չոր և լավ հողմահարված
շենքում: Ծխախոտի տամկացման հետեւանքով ստացված դե-
ղին գույնն անհրաժեշտ է ապահովել հետագա չորացումով,
վորի ժամանակ տերեւներից պիտի հեռացնել խոնավութեան
մնացորդները: Այդ նպատակով ծխախոտը շրջանակով արե-
վին են տալիս և այս դեպքում պատասխանատու մոմենտը
հանդիսանում է տամկացումից չորացմանն անցնելը, վորը
վոչ մի դեպքում չի կատարվում մի անգամից, այլ աստիճա-
նաբար: Լավ գույն ստանալու համար չորացնելիս սկզբում
ծխախոտն արեւին պիտի տալ մի քանի ժամով միայն, խու-

սափելով որվա ամենատաք ժամերից, իսկ հետո ծխախոտի արևի տակ թողնելու ժամերը յերկարացվում են: Չորացնելու վերջին, յերբ տերևները սկսում են արդեն չորանալ, այդպիսի նախազգուշացումներն ավելորդ են դառնում, և ծխախոտը արևի տակ մնում է ամբողջ որը: Քամի և անձրևփոս որերին ծխախոտը վնչ մի դեպքում բաց ողում թողնել չի կարելի: Յերբ չորանում է տերևը, նրանից հետո գլխավոր յերակը՝ կոթի հետ միասին, ապա չորացումը վերջացած կարելի չէ համարել: Ծխախոտը չորանում է որերի դանազան թվերում, փորը կախված է արևոտ որերից, ծխախոտի տեսակից, քաղելու այս կամ այն ձևովից, տերևների թանձրությունից, նրանց հասունությունից, շարվածքի նոսրությունից և այլն:

Վերեի տերևները ներքևի տերևներից ավելի դանդաղ են չորանում: Լավ չորացած ծխախոտը ճանաչվում է միջին յերակից, նրա ամենահաստ տեղից, շարող ասեղի ծակի մոտ տերքում: Յեթե նա ավելի կամ պակաս չափով չոր է, և մատերի ուժեղ հպումից խոնավության հետքեր չեն նկատվում, ապա ուրեմն ծխախոտը չոր է: Կանոնավոր չորացած ծխախոտը շրջանակներից կամ վազոններից վերցվում է: Վերցված յուրաքանչյուր շարանների ազատված ծայրերը միացվում են և 3—կամ 5 այդպիսի կիսով ծալած շարանները վերջին ծայրից միմյանց կապելով ստացվում է մի կապոց, փորը կոչվում է հավանդ: Հավանդները կախվում են ծխախոտի նույն շենքի առաստաղից, կամ թե մի այլ, այդ նույն տակին հարմար շենքի առաստաղից:

Չորացնելու ժամանակաշրջանում հողամասերին ամրացրած բրիգադներից պիտի առանձնացնել հատուկ ողակներ, փորոնք պատասխանատու լինեն քաղելու, թելին անցնելու շարանները շրջանակներից կախելու, տամկացման և չորացման պրոցեսներին:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0282419